

## UPELLAE — VITANJE?

Jaro Šašel

Na noriški progi *Celeia — Virunum*, Tab. Peut. V 2, je označena prva poštna postaja severno od Celja z imenom *Upellis* (abl. na vprašanje odkod?): *Celeia* (Celje) — *xiii* — *Upellis* — *xvi* — *Colatione* (Stari trg pri Slovenjem Gradcu; cf. R. Egger, *JOeAI* XVII Wien 1914 Bbl. 61 ss.) — *xxii* — *Iuenna* (Klobasnica-Globasnitz v Podjuni, Koroška; cf. R. Egger, *Frühchristliche Kirchenbauten im südl. Noricum*, Wien 1916, 70 ss.) — *xxiii* — *Viruno* (Gospa Sveta — Maria Saal). Ime je zapisano samo v navedenem delu, sicer se v antični literaturi ne ponavlja. A. Holder, *Altceltischer Sprachschatz* s. v., ga brez posebnega dokazovanja prišteva h keltski jezikovni skupini.

Predrimska oznaka naselja je morala latinsko uho vsekakor spominjati na plurale tantum. Iz ohranjene ablativne oblike pa nikakor ni nujno, da sklepamo na nom. pl. f. *Upellae*, kot je danes običajno; z enako upravičenostjo bi tej obliki stavili ob stran nom. pl. m. *Upelli* (kar upošteva n. pr. tudi F. Pichler, cit. v op. 1) oziroma n. *Upella* (cf. A. Muchar, op. 1).

V sledečem se jezikovne strani problema nočem dotikati, poudarim naj samo, da ne kaže krajevnega imena samo zaradi tega prištevati h keltski jezikovni skupini, ker se nahaja na delno keltiziranem ozemlju, in — drugič — da se v zadnjih časih odreka keltski izvor celo imenu sosednje naselbine Celeje (n. pr. G. Capovilla, *Studi sul Noricum*, izšlo v Fontes Ambrosiani XXV, Miscellanea G. Galbiati I 1951 p. 96 z ostalo lit.), za katero je bil doslej splošno priznan.

V koliko bi v množinski obliki imena smeli gledati poimenovanje po rodu ali stanovsko ime, kar bi ravno v teh krajih ne bilo nič nenavadnega, bodo pokazale bodoče jezikovne in arheološko-terenske preiskave. Moj namen je samo, opozoriti na probleme lokalizacije tega naselja, ki jih na prvi pogled skoraj ni opaziti, in o katerih doslej tudi nihče ni pisal.

Antična osnova srednjeveške kopije Tab. Peut. je nastala v 3. stol. po n. š. (cf. W. Kubitschek, *JOeAI* V Wien 1902, 20 ss.; id., *RE* s. v. p. 2113; O. Cuntz, *Die Geographie d. Ptol.*, Berlin 1923, 137 s.), torej so bile vrisane ceste tedaj tudi v rabi. Rimski miljniki, ki so se doslej našli ob njej, dokazujejo, da je obstajala že pod Klavdijem (CIL III 5709). Ostale najdbe, predvsem denarne, pa pričajo, da so jo porabljali še v 5. stol. (najdbe iz Celja, cf. tudi AIJ 16 z lit.; Iuenne, cf. R. Egger, *Frühchristl.*, I. c.; iz Savinjske doline, cf. numizmatično zbirko v Celjskem muzeju) in — kot je dokazal M. Kos (*Geografski vestnik* VIII Ljubljana 1932, 101 s.) — so se tudi stari Slovenci pomikali po njej na Koroško. Ker imajo vse imenovane poštne postaje predrimska imena, je dovoljen sklep, da so kot naselja obstajale vsaj že v 1. stol. pred n. š. — torej je nedvomno že tedaj obstajala neka pot, ki jih je vezala.

Postaja *Upellae* z izkopavanji še ni lokalizirana, čeprav je evidentno, da leži nekje med Celjem in Starim trgom pri Slovenjem Gradcu in čeprav ostale navedene razdalje na tej progi Tab. Peut. ne diferirajo od stvarnosti več kot za 500—1000 m. Zato so se raziskovalci<sup>1</sup> pretežno brez dokazovanja<sup>2</sup> odločevali za lokalizacijo na naselje Vitanje, ki leži v sporočeni razdalji tako od Celja

kot od Starega trga in doslej še nima pojasnjene etimologije imena<sup>3</sup> — vkljub temu, da ni znana do danes iz Vitanja ali bližnje okolice nobena antična najdba.<sup>4</sup> Le dva (Reichard; F. Pichler; cf. op. 1) sta se — prav tako brez utemeljitve — odločevala za lokalizacijo na naselje Velenje (oziroma najbližjo okolico), ki je, kakor Vitanje, oddaljeno od Celeje *xiii mil. pass.* ter od Colatija *xvi mil. pass.*

Svet, ki pride pri študiju rimske ceste med Celejo in postajo *Upellae* v poštev, je, kakor rečeno, ozko očrtan in pot, ki naj potnika vodi iz Celja do Gospe Svete, nima širokih možnosti. Omejuje jih oblikovitost terena in pa težnja po več ali manj udobni kratkosti potovanja. Na razpolago je torej prostor, ki ga na vzhodu meji Hudinja, na zahodu Savinja. Nekatje med obema je morala voditi in vmes mora ležati tudi poštna postaja *Upellae*.

Pri tehtanju obeh izraženih možnosti pade danes večja teža na Velenje oziroma na Staro vas pri Velenju, od koder je že znan tam izorani nagrobnik iz prve polovice 3. stoletja, CIL III, 11710. V naselju se je poleg tega brez izkopavanja dalo odkriti še nekaj antičnih oziroma arheoloških sledov nekdanjega selišča.<sup>5</sup> Lokalizacijo na to postojanko bi podpiralo tudi dejstvo, da ima točka — in to v izrazitem nasprotju z Vitanjem — ugodno geografsko lego, kot ustvarjeno za manjši upravni center, kar so poštno postaje tudi bile, in poleg tega povsem analogno kot jo imajo *Celeia*, *Colatio*, *Iuenna* in *Virunum* na isti progi. Dalje ustvarja ime Stara vas nehote paralelo h kraju s podobnim imenskim pojavom, namreč s Starim trgom — Colatijem (cf. M. Kos, *Geografski vestnik* V—VI Ljubljana 1929—1930, 160 ss.). Kraji v tem kotu Šaleške doline so že zgodaj v srednjem veku v listinah omenjeni, kar priča o zgodnjerednjeveškem prometu skozi naselja v dolini in kaže s tem na staro tradicijo. In končno je v ljudskem spominu še živo znanje starih vozniških potov,<sup>6</sup> ki gredo v osnovi navadno v sivo davnino.

Glede geografskega položaja obeh krajev bi bilo pripomniti sledeče:

Vitanjsko naselje leži v stisnjem svetu, ki ga je razrezalo nekaj hribovskih potokov; od njih puščajo trije ob strani prostor za slabšo cesto na Mislinje, Konjice in Celje. Gozdna pobočja Stenice, Socke in Paškega Kozjaka visijo strmo nad krajem, ki leži v zavetju na vznožju starega gradu, medtem ko se pohorska pobočja spuščajo v dolino bolj položno, med potoki, in so posejana s samotnimi kmetijami. S svetom v spodnji Savinjski dolini veže kraj soteska Hudinje, ki se da prav v Vitanju z lahkoto zapreti, s tem pa odrezati najkrajši dostop do bogatega Pohorja.

Naselbina na tem mestu ni nastala kot prirodno težišče kmečkega okolja, kjer se z razvojem skoraj samo po sebi ustvarja najprej tržišče, nato upravni center — tako je nastajal na primer Slovenj Gradec — saj o poljedelski bazi prebivalstva sploh ne more biti govora. Njen nastanek je pospeševalo predvsem industrijsko bogato zaledje, ki je privlačevalo obrtnike in trgovce. Kot posledica tega pa je v srednjem veku na ugodnem mestu nastala vitanjska graščina, ki je hotela promet kontrolirati in izkoriščati.

Drugačno geografsko osnovo od vitanjskega sveta ima velenjski. Ta leži na vzhodnem kraju ovalne in rodovitne doline ob Paki, od katere se na vse strani vzpenjajo najprej nižji, potem čedalje višji gozdnati hribi, med njimi pa pritekajo iz smeri Plešivca, Paškega Kozjaka in Belih vod potoki s starinskimi imeni Lepena, Sopota, Velunja in drugi.

Srednjeveška naselja pod številnimi gradovi so nastajala ob važnih poteh in cestah tako na Šoštanj—Bele vode in Koroško, oziroma na Šmartno ob Paki in Mozirje, kakor tudi proti Celju in Mislinji. Med najstarejšimi kraji v dolini so Škale, k ležijo nedaleč onstran Stare vasi, pod hribom Ljubela. Centralni selišči v velenjsko-šoštanjski kotlini je ustvarila potreba okolja po tržnem središču, ki je postalo kaj kmalu tudi upravno (S. Kovačič, *Časopis za zgodovino in narodopisje* X, Maribor 1913, 43 s.). V srednjeveški zgodovini se je v okviru doline nekajkrat menjalo, ni bilo enotno kot na primer v Slovenjegraški kotlini. Zakaj? Zaradi prometnih poti, ki so v oni toliko bolj razcepljene kot v tej in so zdaj ena zdaj druga prevladovala.

Tako bi ti elementi združeni z arheološko-topografskim pregledom področja dali sledeč potek verjetne antične cestne trase med Celejo in Colatijem: Celje (*Celeia*) — Bábno — Médlog — Pernóvo — Št. Janž — Stara vas pri Velenju (*Upellae*) — Škale — Plešivec — Metúlov hrib na Graški gori — Sv. Lena — Šmiklavž — Stari trg pri Slovenjem Gradcu (*Colatio*).

Seveda bo absolutna gotovost o vprašanju dobljena šele z arheološkim izkopavanjem, podoben kot je bilo pri Colatiju (cf. R. Egger, *JOeAI* XVII l. c.). Imel sem namen samo pokazati, da je dosedanja lokalizacija postaje *Upellae* dokaj labilna, čeprav jo smatrajo za trdno, in da obstaja še druga točka, ki jo podpira dokaj več argumentov kot prvo. Vsekakor podpira predloženo smer antične ceste razporeditev najdb. Res pa so možni večji ali manjši odkloni od njega, čeprav ne verjamem, da bi se smer sama kaj spremenila.<sup>7</sup>

Ljubljana 1953.

#### Opombe

<sup>1</sup> Cluverius Philippus, *Germania antiqua cum Vindelicis et Norico*, Gvelferbyti 1663 p. 745: lokalizira *Upellae* ob Savinji, nad vasjo Šempeter (enako je vrisano na zemljevidu p. 726). Jordan J. C., *De originibus Slavicis* tom. II Vindobonae 1745 p. 82 nr. 375: Vitanje (cf. p. 131 nr. 435 k, kjer utemeljuje lokalizacijo z navedbo razdalj, ki sovpadajo s Tabulo Peutingeriano). Mannert K. M., *Geographie d. Griechen u. Römer* 3. Teil (Germania, Raetia, Noricum, Pannonia), Nürnberg 1792 p. 652: beim Dorfe Margareth am Fl. Sau (cit. po delu Forbiger Alb., *Handbuch d. alten Geogr.* III. Bd., Leipzig 1848 p. 469). Reichard, *Thesaur. Topogr.*, Norimb. 1824: lokalizira na razvalino Gorico pri Velenju (cit. po Forbigerju, glej zgoraj, p. 460). Katancsich, *Orbis antiquus pars I Budae* 1824 p. 293: Vitanje. Muchar A., *Noricum* I Graetz 1825 p. 245: Vitanje. Muchar A., *Geschichte von Steiermark* I Graetz 1844, priloženi zemljevid; cesta *Celeia—Virunum* je zarisana kot sledi: Celje—Lemberk—Dobrna—*Upellae* (a ne na mestu Vitanja!) — *Colatio* (Slovenj Gradec) itd. Ankershofen, *Geschichte Kärntens* I Klagenfurt 1850 p. 567: Weisenstein (očividno pomota za Weitenstein-Vitanje). J. C. H., *Carinthia* XLVIII Klagenfurt 1858, 122 s.: po predavanju Frh. v. Czörnig-a naj bi potekala cesta *Celeia—Virunum* preko Konjiške gore, Sv. Duha, levo na Vitanje (ki ga brez podčrtavanja smatra za *Upellae*), Dovže ter Slovenj Gradec. Pichler F., *Text zur archäologischen Karte von Steiermark*, Graz p. 57: Vitanje; na priloženem zemljevidu najdišč pa je cesta *Celeia—Virunum* zarisana skozi kraje: Skofja vas—Dobrna—Št. Vid nad Valdekom (torej ne skozi Vitanje!). Orožen I., *Das Dekanat Neukirchen* (Dioecesis Lavant. VIII Teil), Marburg 1893 p. 375—377: obravnava pomen besede »Vitanja« z jezikoslovnega stališča in sicer na osnovi D. Trstenjakovega pismenega pojasnila. Vitanja = habitaculum, mansio. Pisec ne zagovarja mnenja, da je treba

iskati *Upellae* prav v Vitanju. Ferk F., *Vorläufige Mitteilungen über das röm. Straßenwesen in Untersteiermark*, Mitteil. d. Hist. Ver. f. Steiermark XLI Graz 1893 p. 10: cesta *Celeia—Virunum* vodi skozi kraje: Sv. Marjeta—Ivenca—Frankolovo — po Belem potoku k dolini Hudinje—Vitanje (ki ni posebej označeno kot *Upellae*)—Lošperk—Dovže itd. Njemu se priključuje A. Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor 1909, 13 s. *Corpus Inscriptionum Latinarum* III. Berlin 1902 tab. VIII (Noricum): cesta *Celeia—Virunum* je zarisana kot via publica populi Romani certa, ki vodi na Vitanje preko Stranic, vendar *Upellae* posebej niso zapisane. Kiepert, *Formae orbis antiqui* tab. XXIII: Vitanje. Pichler F., *Austria Romana*, Leipzig 1902—1904 p. 201: Vitanje (enako na pp. 301, 336); navaja pa še nekaj možnih lokalizacij, med njimi tudi Velenje. A. Holder, *Altceltscher Sprachschatz*, 1896—1908, s. v. piše: Ort im Noricum nächst Celeia, auf dem Berge Bacher. Benedict Fr.-Graesse Th., *Orbis Latinus*, Berlin 1902<sup>2</sup> p. 315: St. Margarethen, Dorf, Oesterreich, Steiermark. Miller K., *Itineraria Romana*, Stuttgart 1916 p. 442 s. Abb. 130 (kjer riše na Vitanje dve trasi, eno sigurno in direktno po grabnu Hudinje, drugo črtkano preko Stranic): Vitanje; citira CIL III 5738. Schmid W., *Südsteiermark im Altertum* (Hausmann F., Südsteiermark, ein Gedenkbuch, Graz 1925) p. 14: Vitanje. Pirchegger, *Geschichte von Steiermark* Bd. I Graz 1936<sup>2</sup> p. 62: Vitanje ob Jezeru. Polaschek E., *Noricum*, Pauly-Wissowa-Kroll, Real Encyclopädie d. klass. Altertumswiss. XVII [1936] p. 1035: cesta *Celeia—Virunum* drži skozi Vitanje, ki pa posebej ni označeno kot *Upellae*. *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, p. 568; navaja, da je bila v bližini Vitanja v antiki poštna postaja *Upellae*. Šaria B. v delu Hoffiller-Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslawien*, Zagreb 1938, p. 6—7: okolje Vitanja; sklicuje se na sledi ceste (po Ferku o. c.), na točno razdaljo, ki jo navaja *Tab. Peut.*, ter na najdbe ob cesti na Koroško (CIL III 5283. 5284. 5289. 5290; AIJ 13. 14); sicer pa, priznava, antičnih najdb v kraju samem doslej ni.

<sup>2</sup> Izjeme: Jordan, Ferk, Miller, Šaria; glej pod op. 1.

<sup>3</sup> Cf. I. Orožen pod op. 1.

\* Edino Kovačič (*Štajerska*, Ljubljana 1926 p. 3; za njim Orožen J., *Celje* I p. 9) nejasno sporoča o »neolitskih« najdbah v naselju, pri čemer pa najbrž misli na kameno prazgodovinsko orodje, ki ga pogosto najdejo, sega pa le skrajno redko v neolitsko dobo. Notica ni dokumentirana, o predmetu se nič ne ve, zato ostane točka do nadaljnjega nezanesljiva. Antične kamenite najdbe, ki so vzdane v cerkvi, niso iz kraja samega niti iz njegove bližine, marveč iz daljne okolice, ki niti ne gravitira k naselju, in zato ne morejo dokazovati kakega vitanjskega selišča v antiki. Na cerkveni steni vzdan nagrobnik CIL III 5289: *Messor Caturei f(ilius) | an(norum) L et Dumba | Silbani fil(ia) | an(norum) XXXV | h(oc) f(aciundum) c(urarunt) | Loucita Mes | sori f(ilia) an(norum) XXX | Rüstumarus f(ilius) an(norum) XIV | Armianus*. Odlomek Trajanovega miljnika z označeno 8. miljo od Celeje (CIL III 5738 + add. p. 1049) spada najbrž k cesti na Poetovio oziroma na Flavio Solvo (Lipnica ob sotočju Solbe in Mure); v tem primeru bi bila njegova prvotna lega, ki žal ni sporočena, lahko pri Frankolovem. Poprej je bil shranjen v vitanjski cerkvi, danes pa je v Grazu v muzeju Joanneum. Kamen, ki ga omenja s cerkvene stene Janisch. *Topogr.-statist. Lex. v. Steiermark* III p. 1280 (in o katerem ni danes nobenega sledu): *IO M Junio coniugi*, nima nikjer označene provenience, torej tudi ni znano, ali je iz kraja ali ne. Poleg tega pa Janisch besedila ne sporoča pravilno. Z izjemo — baje antičnega, kar seveda ni dokazano — kamnoloma za škrlilj, o katerem sporoča Ferk o. c. p. 22 (za njim ponavlja *Deutsche Rundschau f. Geographie* XXXV 1912/13 p. 528 zemljevid), ter dvomljivo sporočenih rimskih najdb v Lošperku (*Leksikon Drav. ban.*, Ljubljana 1937 p. 568), tudi v širši okolici, ki gravitira k naselju, ni arheološke točke. Nihče, ki postavlja postojanko *Upellae* na Vitanje, se torej ne opira na rimske najdbe, marveč na svoj

vtis ter na slučaj, da sporočena razdalja *Celeia—Upellae* ustreza približno razdalji Celje—Vitanje. Kdor eventualno sklepa na osnovi Ferkovih zapisikov o »rimski« cesti, mora priznati, da ni avtor zanjo navedel niti enega dokaza, oziroma ni objavil niti ene najdbe ob njej. Primer pa, da bi poznali potek rimske ceste, a ob njej nobene najdbe, je redek celo za rimske visokogorske ceste v Alpah.

<sup>5</sup> Stara vas pri Velenju. Proti koncu prejšnjega stoletja so izorali na njivski parceli (št. 156) župnišča pri fari sv. Martina rimski nagrobnik, objavljen v CIL III, 11710. Orači pripovedujejo, da so starovaske njive in travniki okrog kapele pod hribom s cerkvijo sv. Martina polne opek, kamenja in zidov, ki jih na površju njiv ležeči drobci posod opredeljujejo za rimske. Zidovi so tudi poleg treh hiš pri Ograjensku. Pravijo, da je prejšnji graščak s Turna, Komorzinsky, ki je bil vnet zbiratelj umetnin in stari (sestavljal je tudi zgodovino Šaleške doline), odpeljal nek kamen, ki je bil izoran nekaj 100 metrov zapadno od prej omenjenega nagrobnika (opozorilo prof. zgod. M. Ževarta, Maribor). Nekaj starih ljudi iz Stare vasi se spominja ledinskega imena »Grobļe« za njive in travnike na vznožju hriba s cerkvijo sv. Martina, kjer je bil najden omenjeni nagrobnik, od mlajših nihče več ne ve zanj. Pač pa še vedno splošno pravijo, da je bil tam blizu »Gaugerc« (danes pri Fijevžu), kjer da je gosposka obešala. Ledinska imena te vrste imajo ali zgodovinsko osnovo ali pa čisto tudi arheološko. Kmetje, ki so na svojih njivah izkopali ali izorali prazgodovinske, staroslovanske ali rimske grobove s skeleti, si jih niso znali drugače pojasniti, kot da so tam pokopani obešenci (včasih tudi samomorilci ali judi), vsi ostali bi namreč morali na *božji* njivi čakati vesoljne sodbe. Tudi starovaški »Gaugerc« bi mogel imeti za osnovo rimsko grobišče.

<sup>6</sup> Hribovit, deloma skoraj divji svet med Šaleško dolino in Podjuno je starodavno področje ajdovskih pripovedk in romanja k Belim vodam (prim. Prežihov V., *Od Kotelj do Belih vod*). Svoje dni je hodilo ljudstvo k njim po tri dni daleč. V ljudskem spominu v okolici Velenja je še vedno živa doba širokega razmaha voznitva, ki sega v čas pred zgraditvijo sedanjih cest, ohranja torej eventualno spomin na stara prometna pota. Pripovedujejo, da so lažje vozove iz Velenja in Stare vasi proti Staremu trgu vozili po davni poti čez Škale, mimo Brezovška (pri žagi) in kapele, na Plešivec, čez Metulov hrib pri Graški gori na Valanta, sv. Leno, Šmiklavž in dalje proti Staremu trgu (prim. I. Gams, *Človek na zemlji Slovenjegraške kotline*, Geografski zbornik, Ljubljana 1952, 63 s.). Težje vozove, naložene s češpljami in žitom, pa čez Dobrno, Vitanje, Slovenj Gradec na Solnograd, od koder so se vračali naloženi s soljo. To je torej omemba prave solne poti, katerih pomen je pri nas še vedno premalo upoštevan. Preden je bila začetek prejšnjega stoletja izdelana vozna cesta mimo Hude Luknje, so vozili v Mislinjsko dolino ali kar po strugi Pake, ki je pri Hudi Luknji plitva in je bila tedaj čiščena — v tem primeru so onstran ožine zavozili spet na pot — ali pa so zavili pri gostilni p. d. Megálec (Herlak) na Pušnika in Tisniški križ, Št. Vid ter po Mevlji navzdol na Vovkarje (= del Straž) in glavno cesto v Mislinjski dolini. Za neprehodnost poti mimo Hude Luknje v začetku 19. stol. cf. F. Zmazek, *Kres II Celovec* 1882, 143 ss. Za nekdanji mislinjski plavž so potrebovali ogromno oglja, ki so ga dobivali s Pohorske planine (kot domačini pravijo Pohorju); železno rudo so kopali v Paškem Kozjaku. Grobe vlitke so vozili v Celje v nadaljnjo predelavo preko Velenja, Št. Janža, Pirešice, mimo slavne gostilne Fervéga (Ježóvnik), ki leži nekako na pol pota med Mislinjem in Celjem, ter na Arjo vas in Petrovče. Pot čez Vitanje smatrajo ljudje za daljšo in zaradi klancev pri Št. Florjanu za mučnejšo. Koliko bajk in pripovedk o graščinah in o drugem je posebno v Šaleški dolini, kaže na primer knjiga J. Orožna, *Gradovi in graščine med Savinjo in Sotlo* (Celje 1936). Tudi take pripovedke imajo prečesto arheološke osnove.

<sup>7</sup> Dolžina ceste Celje—Vojnik—Strmec—Lemberg—Št. vas je nekoliko prevelika. Najdbe ob tej črti so zvezane po mojem mnenju s rudnimi ležišči v Paškem Kozjaku, poznanimi že v železni dobi (Schmid, gl. op. 1, str. 6). Tudi to možnost pa bo potrebno preveriti še na terenu.

## UPELLAE = VITANJE ?

### Zusammenfassung

Der Name mit der ablat. Form *Upellis* (keltisch?) ist nur auf der *Tab. Peut.* V 2 erhalten als Bezeichnung für die erste Station an der norischen Route *Celeia-Virunum*. Obgleich die vorrömische Ortsbezeichnung das lateinische Ohr unzweifelhaft auf ein plur. tantum anwies (vielleicht war das Plur. zugleich der Namensausdruck einer Sippen- oder Siedlungsgenossenschaft), ist man aus seiner erhaltenen ablativen Form doch keineswegs gezwungen nur nom. pl. f. anzunehmen (*Upellae*, wie üblich); grammatikalisch richtig wäre ebenso nom. pl. m. wie n. Da die in der Route *Celeia-Virunum* angegebene Entfernungen gut auf die heutzutage benutzte Strasse Celje-Vitanje-Slovenj Gradec passen, ist die Lokalisation *Upellae* = Vitanje noch immer üblich (s. Anm. 1), obwohl wir bis heute von diesem Orte oder seiner Umgebung keine römische, fast keine archäologische Spur besitzen, was auch der Anlass für einen neuen Lokalisationsversuch sein möge.

Es besteht nämlich beim Orte Velenje in der Saleška dolina das Dorf Stara vas (= altes Dorf), auf welches sehr gut die von der *Tab. Peut.* angegebene Entfernung passt — sowohl nach *Colatio* hin als auch nach *Celeia*. Dort wurde schon CIL III 11710 gefunden; auch einige neue römische Spuren sind dazu entdeckt worden (s. Anm. 4). Und schliesslich sprechen für diese neue Lokalisation *Upellae* = Velenje auch folgende Tatsachen: erstens eine geographische Lage, wie sie z. B. auch *Colatio* und *Celeia* besitzen und aus der sich ein Wirtschaftszentrum notwendig schon früh entwickelte, was bei Vitanje nicht der Fall ist; zweitens die Namensparalele *Upellae* — Stara vas, *Colatio* — Stari trg (cf. M. Kos, *Geografski vestnik* V—VI, Ljubljana 1929—1930, 160 ss.); drittens frühe mittelalterliche urkundliche Erwähnungen der nahen Talorte bei Velenje und Šoštanj; vierstens eine rege Volkstradition vom alten Fuhrverkehr (s. Anm. 6). Und endlich, wie schon aus der im slowenischen Text angegebenen kurzgefassten Strassengeschichte *Celeia-Virunum* ersichtlich, der Verlauf der frühmittelalterlichen slawischen Besiedlung Kärntens, die den alten Weg von *Celeia* nach *Iuenna* einschlug.

Schliesslich muss auch auf Grund der Verteilung archäologischer Funde in diesem Sektor (s. Lit. Angabe i. d. Anm. 1) der römische Strassenzug über Stara vas pri Velenju (= *Upellae*) angenommen werden.

## DOSTAVEK K »SLOVENSKIM PRIPOVEDKAM O UJETEM DIVJEM MOŽU«

Ivan Grafenauer

V razpravi o »Slovenskih pripovedkah o ujetem divjem možu« (ZČ VI—VII. 1952—1953, št. 124—153) mi je bilo mogoče (str. 141, op. 51) podati besedilo laškotirolske pripovedke o Salvanelu, priobčeno v knjigi Christiana Schnellerja »Märchen und Sagen aus Wälschtirol«, Innsbruck 1867, str. 213 in 215 (tako navaja — napačno — Veselovskij), le v ruskem povzetku A. Veselovskega v knjigi »Slavjanskija skazanija o Solomoně i Kitovrasě i zapadnyja legendy o Morol'fě i Merlině« (S.-Peterburg 1872, str. 258—259); Schnellerjeve knjige namreč v Jugoslaviji nikjer ni bilo dobiti.

Ob svojem bivanju v Avstriji (v okt. 1953) pa je Milko Matičetov knjigo v Gradcu staknil in mi ustrezno mesto prepisal. Ker Veselovskega povzetek na